

8. Státní rozpočet

Schodek hospodaření SR se meziročně ztelně prohloubil, čemuž nezabránil ani svižný růst příjmů z rozpočtu EU.

Hospodaření státního rozpočtu (SR)¹ vykázalo v 1. pololetí 2023 schodek 215,4 mld. korun, jenž představoval již bezmála tři čtvrtiny celoročního plánovaného deficitu². Hluboké schodky dosahuje SR již čtvrtým rokem v řadě, výraznější než dosavadní letošní deficit přineslo jen 1. pololetí 2021 (kdy vrcholila pandemie covidu-19 i její citelné dopady na příjmovou i výdajovou stranu SR). Letošní schodek byl navíc zmírněn příjmy z Národního plánu obnovy. Pololetní saldo SR po očištění všech příjmů a výdajů souvisejících se společnými projekty ČR a EU mírně přesáhlo 250 mld. korun a meziročně se prohloubilo o 68,6 mld. korun (saldo bez tohoto očištění pak analogicky o 32,4 mld.).

Růst příjmů SR byl nejvíce tažen celkovým daňovým inkasem. Jeho dynamika ale slábla. Bilanci SR podpořily stabilně rostoucí příjmy z pojistného na sociální zabezpečení, příznivý vliv měly také silící příjmy z rozpočtu EU.

Celkové příjmy SR v 1. pololetí i vlivem vysokého cenového růstu v ekonomice meziročně svižně rostly (16,5 %), rozpočtové očekávání však zcela nenaplnily³. Za posílení příjmů stálo zejména vyšší inkaso daní bez pojistného (+51,4 mld. korun). Tempo růstu celostátního daňového inkasa ovšem letos během 1. pololetí sláblo (1. čtvrtletí +15,4 %, 2. čtvrtletí +12,5 %) a zůstalo ve stínu rekordního tempa z 1. pololetí 2022 (+18,7 %). Tento vývoj byl ovlivněn pokračujícím poklesem spotřeby domácností, jenž nepříznivě ovlivnil inkaso nepřímých daní. Za rozpočtovým očekáváním naopak zatím nezaostávaly příjmy z pojistného na sociální zabezpečení (zahrnující i příspěvky na státní politiku zaměstnanosti), které meziročně vzrostly o 29 mld. korun. O bezmála 50 mld. pak posílily nedaňové příjmy (vč. kapitálových příjmů a přijatých transferů). Primárně se o to zasloužila jejich váhově dominantní položka, tj. příjmy z EU a Finančních mechanismů⁴ (+44,6 mld. korun), u nichž se projevilo zásadní červnové navýšení příjmů vlivem prostředků z Nástroje EU na podporu oživení (realizovaných v tuzemsku prostřednictvím Národního plánu obnovy).

Výběr daně z příjmů právnických osob pokračoval ve svižném tempu a nad úroveň očekávání rozpočtu.

K růstu celkových daňových příjmů SR přispěla v 1. pololetí 2023 nejvíce korporátní daň, jejíž inkaso meziročně posílilo skoro o čtvrtinu (+20,9 mld. korun). Ve svižně rostoucím výběru této daně, jenž převyšuje rozpočtové očekávání, se odráží i dlouhodobě vysoká míra zisku nefinančních podniků v ČR (ta se od počátku loňského roku nepřetržitě zvyšovala). Na vysokém inkasu se podílely i firmy v oblasti finančního sektoru. Nad rámec standardní daně z příjmů právnických osob získal SR v 1. pololetí i odvody z nadměrných příjmů od energetických firem⁵ (12,8 mld. korun). Naopak u jiného mimořádného příjmu – daně z neočekávaných zisků⁶ – se předpokládají první splátky podniků až letos v září⁷.

Svižný růst inkasa daně z příjmu fyzických osob pramenil z příznivé pozice zaměstnanců na pracovním trhu i z růstu úrokových sazeb na vkladech.

Svižně vzrostl i příjem SR z daně z příjmů od fyzických osob (DPFO), když byl meziročně vyšší o 25,2 %, resp. o 13,3 mld. korun). Hlavní zásluhu na tom měla klíčová příjmová daň placená plátcí (ze závislé činnosti)⁸, do níž se promítal přetrvávající růst zaměstnanosti i mírně zrychlující růst průměrné mzdy. V menší míře se zde projevily i vliv daňových změn (pokračující navýšování daňové slevy na poplatníka, zrušení kompenzačního bonusu na pomoc drobným podnikatelům za pandemie). Dařilo se i inkasu DPFO vybírané srážkou, na níž stát vybral meziročně o 45 % více (i díky růstu úrokových sazeb či vyššímu počtu osob pracujících na dohody). Naopak výběr váhově méně významné daně DPFO placené poplatníky, jež cílí hlavně na drobné podnikatele, se meziročně skoro o pětinu snížil⁹.

¹ Pokud není uvedeno jinak, vycházejí všechny údaje týkající se státního rozpočtu z dat Ministerstva financí o pokladním plnění.

² Dle zákona č. 449/2023 Sb. o státním rozpočtu na rok 2023 schváleného 30. listopadu 2022.

³ Na očekávaném růstu souhrnných příjmů SR za rok 2023 (+19,5 %) by se měly zásadně podílet inkasa „sektorové“ daně u podniků z neočekávaných zisků a odvody z nadměrných příjmů (prvotně odhadované na 100 mld. korun, aktuálně na 64,5 mld.), dále např. navýšení očekávaných příjmů z emisních povolenek (na 82,5 mld.) a významně posílený převod z tzv. privatizačního účtu (na 45 mld.).

⁴ Zahrnují příjmy z rozpočtu Evropské unie a z Finančních mechanismů EHP/Norska/Švýcarska.

⁵ Tento odvod (zdaněný 90% sazbou) představuje rozdíl mezi skutečným příjmem a stropem tržního příjmu z prodeje elektřiny nad stanovenou hranici (za období od 1. prosince 2022 do konce roku 2023).

⁶ Ta se týká energetických, petrochemických a těžebních firem a zahrnuje rovněž velké banky.

⁷ Nicméně původní rozpočtový odhad tohoto celoročního inkasa byl již letos v dubnu razantně revidován (z 85 mld. korun na 28 mld. korun), v srpnu pak došlo k dílčí korekci očekávaného výnosu směrem nahoru (na 46 mld. korun).

⁸ Celostátní inkaso DPFO ze závislé činnosti (na úrovni všech veřejných rozpočtů) letos ovšem stále zaostávalo o celou pětinu za úroveň z 1. pololetí 2019. Klíčovou roli zde sehrálo snížení daňového zatížení práce od roku 2021 (v souvislosti se zrušením tzv. superhrubé mzdy).

⁹ V červenci měla na výběr této daně pozitivní dopad úhrada vyrovnání za zdaňovací období roku 2022. Inkaso daně od ledna do července zaostalo za loňskou úrovní již jen o 3 %. Schválený státní rozpočet počítá na letošní rok s celoročním poklesem výběru této daně.

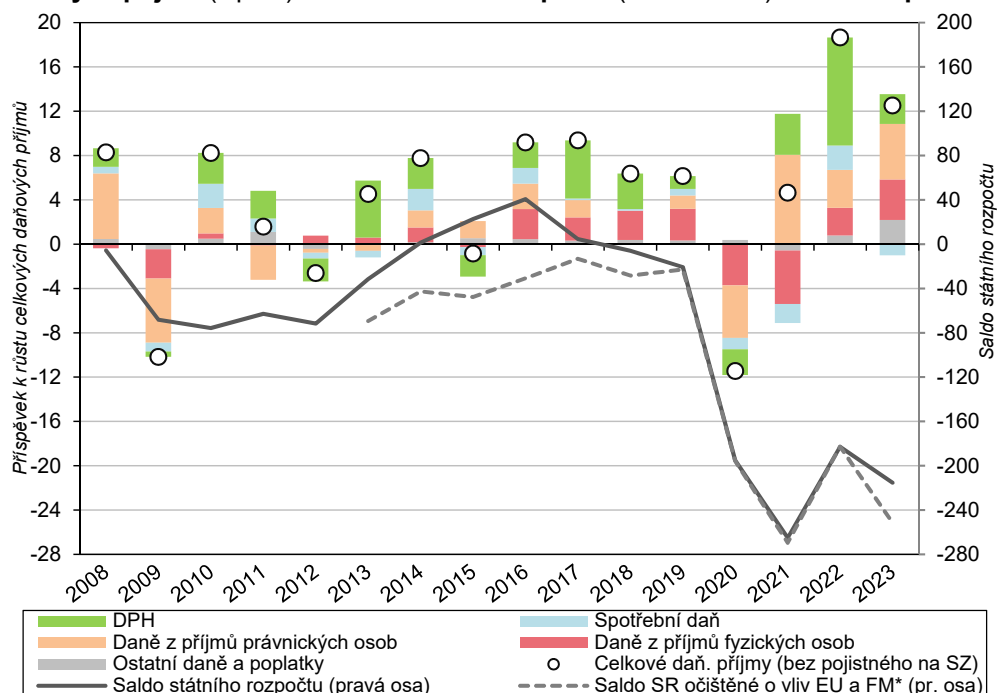
Tempo růstu výběru DPH během 1. pololetí dále sláblo.

Meziroční pokles výběru spotřebních daní nastal u všech významných komodit. Celkové inkaso zřetelně zaostávalo za předkrizovým rokem 2019.

Nejvýznamnějším daňovým příjmem pro SR zůstává tradičně DPH. V 1. pololetí 2023 jeho inkaso meziročně posílilo o 6,1 % (během pololetí tempo výběru dále sláblo, v samotném 2. čtvrtletí činilo jen 3,2 %). Z pohledu výběru daně byl pozitivní efekt vysokého růstu spotřebitelských cen korigován negativním vlivem poklesu spotřeby domácností (ten v meziročním pohledu trval šest kvartálů v řadě¹⁰). Růst inkasa byl v řádově menší míře tlumen i zvýšením limitu tržeb pro registraci DPH¹¹.

Na spotřební dani (včetně energetických daní a daně z digitálních služeb) plynulo v 1. pololetí do SR meziročně o 7,6 % (resp. o 5,6 mld. korun) méně. Výše inkasa tak zatím zřetelně nenaplnovala rozpočtové očekávání (obdobně jako u DPH). Výběr daně klesá již od poloviny loňského roku a jeho dosavadní letošní výše byla o desetinu pod úrovní z 1. pololetí 2019. Meziročně se letos snížil výběr všech váhově významnějších položek spotřební daně. Klíčový byl pokles inkasa daně z minerálních olejů (-7,2 %), výrazně ovlivněný dočasným snížením daňové sazby u motorové nafty¹². Projevil se patrně i dopad poklesu objemu nákladní dopravy vlivem nižšího obratu zboží zahraničního obchodu. Klesl rovněž výběr daně z tabákových výrobků (-8,3 %), a to i přes pokračující navyšování daňové sazby. Silnější vliv na inkaso totiž měla změna nákupních preferencí domácností (přesun spotřeby k alternativním produktům, v tuzemsku méně zdaněným, posílení přeshraničních nákupů). SR získal meziročně méně i na dani ze specifických komodit (líh, víno, pivo), patrně v důsledku omezení zbytných výdajů tuzemských domácností. Úsporné chování domácností i firem vyústilo v razantní pokles výběru energetických daní.

Graf č. 17 Příspěvek dílčích příjmů k meziročnímu růstu celostátního inkasa daňových příjmů (v p. b.) a saldo státního rozpočtu (v mld. korun) v rámci 1. pololetí

Poznámka: Údaje očistěné o vliv prostředků z EU a Finančních mechanismů jsou k dispozici od roku 2013.
*Ostatní daně a poplatky zahrnují zejména daň z nemovitých věcí, daň z hazardních her, dálniční poplatek, mýtné a v roce 2023 nově rovněž odvod z nadměrných příjmů.
Zdroj: MF ČR

Potřeba mimořádných transferů se promítala do svižného růstu celkových výdajů SR, jejichž tempo

Celkové výdaje SR v 1. pololetí 2023 meziročně vzrostly o 16,8 % (+162,6 mld. korun), jejich tempo zatím převyšovalo celoroční rozpočtové očekávání (o 4 p. b.). Do silného růstu výdajů SR se promítala jak pomoc státu související s vysokými cenami energií (dosud nedostatečně kompenzovaná mimořádnými příjmy ze zdanění vybraných sektorů

¹⁰ Ve 2. čtvrtletí 2023 se však mezikvartální pokles výdajů na konečnou spotřebu domácností zastavil (+0,2 %).

¹¹ Jde o zvýšení z 1 na 2 mil. korun, které vstoupilo v platnost od ledna 2023.

¹² Od června do konce září 2022 byla snížena sazba spotřební daně z benzínu a motorové nafty o 1,5 korun na 8,45 korun na litr. U nafty bylo toto opatření prodlouženo až do konce července 2023.

převyšovalo rozpočtové očekávání.	ekonomiky), tak dopady přetrvávající pádivé inflace (valorizace důchodů, vyšší objem vyplacených sociálních dávek, rostoucí splátky státního dluhu). Na rozdíl od 1. pololetí 2022 přispěly letos k meziročnímu růstu výdajů SR nejen investice, ale i běžné výdaje.
Fiskální expanze v 1. pololetí souvisela primárně se zákonnými valorizacemi důchodů.	Běžné výdaje SR v 1. pololetí meziročně posílily o 16,8 % (+151,7 mld. korun), což představovalo nejvyšší tempo v současném miléniu ¹³ . Hlavní zdroj fiskální expanze představovaly výdaje na sociální dávky, jejichž objem narostl o šestinu (resp. 62,5 mld. korun). Klíčovou roli u nich tradičně sehrály výdaje na důchody, jež vystoupaly na 342,2 mld. korun a úroveň z 1. pololetí loňského roku překonaly o rekordních 19,8 % ¹⁴ . V jejich dynamice se kromě loňských navýšení promítá i řádná zákonná valorizace od ledna 2023 (+4,7 %) a mimořádné zvýšení od června (za již upravených legislativních podmínek, o 3,9 %) a dále také nově zavedený pravidelný příspěvek za každé vychované dítě (500 korun). Počet příjemců důchodů navzdory vyššímu zájmu o předčasné penze ¹⁵ klesal, byť mírnějším tempem (-0,3 % meziročně) než v předchozích dvou letech. Ačkoliv stále dobrá kondice tuzemského trhu práce podporovala pokračující solidní růst příjmů důchodového pojištění, jeho meziroční tempo nebylo letos oproti výdajům na důchody ani poloviční (+8,9 %) ¹⁶ . Saldo systému důchodového pojištění ¹⁷ se proto v 1. pololetí propadlo do rekordního deficitu (-40,3 mld. korun), meziročně čtyřnásobně vyššího.
Pokles počtu příjemců starobních důchodů navzdory vyššímu zájmu o předčasné penze pokračoval.	
K meziročnímu zrychlení růstu výdajů na nedůchodové sociální dávky nejvíce přispělo vyšší čerpání příspěvků na bydlení.	Na nedůchodové sociální dávky putovalo ze SR v 1. pololetí 93,3 mld. korun a meziroční růst výdajů zrychlil na 6,9 % (skoro dvojnásobné tempo než o rok dříve). K letošnímu růstu zásadně přispěly výdaje na státní sociální podporu (SSP, +5,3 mld. korun), u nichž došlo k výraznému zvýšení objemu vyplacených příspěvků na bydlení ¹⁸ (+113 %, hlavně v důsledku vysokých cen energií a zvýšení nákladů uznatelných pro výplatu, dále růstu povědomí o možnosti čerpání této pomoci v populaci, jakož i zjednodušení procedury podání žádosti o dávku). Rostl také objem vyplacených přídatků na dítě (+62 %, zejména vlivem jejich plošného navýšení i nárůstu životního minima). Opačně působil pokles čerpání stále váhově dominantní položky SSP – rodičovských příspěvků (-5,7 %). K němu došlo (po skokovém navýšení v roce 2020) třetím rokem v řadě. Z dalších podpor se zvýšily dávky sociální péče (+1 mld. korun). Zatímco loni stála za jejich prudkým růstem hlavně nově zavedená humanitární dávka pro uprchlíky z Ukrajiny, letos to byly příspěvky na živobytí (+30 %), které pomáhají jednotlivcům či rodinám při nedostatečném příjmu (čerpání humanitárních dávek se současně mírně snížilo – o 6 %). Svižně rostly také objemově méně významné dávky pro zdravotně postižené, především vlivem vyšších příspěvků na mobilitu. Po loňském poklesu letos v 1. pololetí mírně rostl objem vyplacených podpor v nezaměstnanosti (+6,7 %), a to při stagnaci počtu registrovaných uchazečů o práci ¹⁹ . Výdaje na dávky nemocenského pojištění se díky zlepšení epidemické situace meziročně snížily (-4,9 %), a to třetím rokem v řadě. Stále však více než o pětinu převyšovaly úroveň z 1. pololetí 2019 a představovaly tak pro SR nezanedbatelný výdaj (24,2 mld. korun). Navzdory svižnému růstu výběru pojistného tyto dávky i letos převyšovaly příjmy z pojistného, tento schodek se nicméně meziročně zredukoval na polovinu (o 3 mld. korun).
Výdaje na rodičovské příspěvky, podobně jako na dávky nemocenského pojištění, klesly třetím rokem v řadě.	

¹³ V 1. pololetí 2020, resp. 2021, kdy byly běžné výdaje SR razantně navýšeny transfery souvisejícími s pandemií, činilo jejich růstové tempo „jen“ 15,5 %, resp. 10,6 %.

¹⁴ Průměrný měsíční starobní důchod (bez souběhu s ostatními důchody) tak letos v červnu poprvé překonal hranici 20 tis. korun. U mužů dosáhl 21 520 korun, u žen 19 038 korun. Díky zavedení „výchového“ se významně snížil rozdíl v úrovni důchodů mezi muži a ženami. Sóló starobní důchod u žen zaostával za úrovní mužů o 11,5 % (o rok dříve o 16,5 %). Relativní rozdíl důchodů mezi pohlavími byl tak letos již mírně nižší než v případě průměrných mezd.

¹⁵ Růst počtu všech příjemců trvale krácených starobních důchodů letos zrychloval (ve 2. čtvrtletí na 3,5 % meziročně, nejvíce za posledních sedm let). Do tohoto počtu nejsou zahrnuty osoby, které podaly žádost o předčasný důchod, ale zahájení jeho výplaty si odložily. Zvýšený zájem o předčasné penze pramenil primárně z výhodnosti valorizačního mechanismu, naopak vliv možného zhoršeného postavení osob v předdůchodovém věku na pracovním trhu hrál patrně spíše jen doplňkovou roli.

¹⁶ Jen okrajový negativní vliv na výši inkasa pojistného mělo letošní zavedení slevy na odvodech pro zaměstnavatele poskytující kratší úvazky rodičům menších dětí, osobám pečujícím o své blízké či lidem nad 55 let. Od února do července uplatnily firmy tyto slevy pro 86 tis. zaměstnanců, a to v celkové výši 416 mil. korun.

¹⁷ To vyjadřuje rozdíl mezi příjmy z pojistného na důchodové pojištění a výdaji na dávky důchodového pojištění (včetně nákladů na jeho správu).

¹⁸ Na tomto příspěvku bylo od počátku roku vyplaceno 8,2 mld. korun, rekordní byl i počet jeho příjemců (jen za letošní červen šlo o 267 tis. domácností při průměrné výši dávky 6 134 korun).

¹⁹ Nárok na podporu v nezaměstnanosti mělo letos v červnu 70 tis. registrovaných uchazečů o práci (28 % z jejich celkového počtu).

<p>Prudký růst neinvestičních dotací podnikatelům souvisel se zastropováním cen energií pro zákazníky. Potřeba těchto mimořádných výdajů ale ve 2. čtvrtletí slábla.</p>	<p>Na silném růstu celkových běžných výdajů SR se vedle sociálních transferů letos významně podílely také neinvestiční výdaje podnikatelům, jejichž meziroční růst v 1. pololetí akceleroval na 128 % (+43,7 mld. korun) a dosahoval již více než 90 % celoroční rozpočtované výše. Jsou zde zahrnuty především mimořádné výdaje – zejména kompenzace za dodávky elektřiny a plynu zákazníkům a ztráty kvůli zastropování jejich cen (32,6 mld. korun, z toho +23,9 mld. korun připadalo na 1. čtvrtletí 2023)²⁰, dále dotace provozovatelům přenosové soustavy (7,2 mld.) či pomoc firmám v energeticky náročných odvětvích (4,6 mld.). Menší vliv na vývoj transferů podnikatelům měly vyšší zálohové dotace na obnovitelné zdroje energie či pokles výdajů SR na řešení dopadů souvisejících s pandemií.</p>
<p>Na svižném růstu běžných transferů územním rozpočtům se podílelo široké spektrum faktorů.</p>	<p>Výrazně posílily rovněž váhově významné běžné transfery územním rozpočtům, jež byly oproti 1. pololetí 2022 vyšší o šestinu (+26,0 mld. korun). To souviselo s posílením výdajů do oblasti regionálního školství (+9,2 mld. korun, primárně na navýšení platových tarifů pedagogů i ostatních pracovníků), sociálních služeb či na kompenzační příspěvek na ubytování uprchlíků z Ukrajiny. Rostly i výdaje na spolufinancování programů v oblasti vzdělávání, podpořených z rozpočtu EU. SR výrazně zatížily také očekávané prudce rostoucí výdaje na obsluhu státního dluhu (+14,5 mld. korun)²¹. Pololetní výše těchto výdajů dosáhla 37,5 mld. korun (a o bezmála čtvrtinu převýšila rekordní dluhové výdaje z roku 2013). Zásadní vliv zde měly výplaty protiinflačních státních dluhopisů občanům, dílčí roli pak rostoucí úrokové sazby u dalších instrumentů dluhového financování. Poslední položkou, která letos významněji podpořila fiskální expanzi, byly výdaje na platy v organizačních složkách státu. Ty po předchozích dvou letech stagnace letos v 1. pololetí vzrostly meziročně o desetinu (+6,2 mld. korun), což souviselo zejména s lednovým navýšením platových tarifů příslušníků bezpečnostních sborů a vojáků a loňským zářijovým navýšením u zaměstnanců ve státní službě. Po zmrazení během pandemie se navíc citelně zvýšily i výdaje na platy ústavních činitelů.</p>
<p>Naopak růst výdajů na obsluhu státního dluhu na rekordní úroveň měl zřejmý základ ve výplatě protiinflačních dluhopisů.</p>	<p>I přes výše uvedené stále existovaly oblasti, které tlumily prudký růst běžných výdajů SR. Patřily sem hlavně neinvestiční nákupy, jejichž objem meziročně snižovaly především výdaje na pořízení vakcín (-5,0 mld. Kč) či oblast státních hmotných rezerv (-5,6 mld. Kč). Na druhou stranu vysoký cenový růst zde stále prodražoval některé běžné provozní výdaje (např. u nákupů vody, paliv, energií či služeb). Mírně poklesly také běžné transfery státním fondům, zejména do oblastí zemědělství.</p>
<p>Výdaje na neinvestiční nákupy státu se snížily vlivem nižší potřeby mimořádných výdajů ve zdravotnictví či u hmotných rezerv.</p>	<p>I přes výše uvedené stále existovaly oblasti, které tlumily prudký růst běžných výdajů SR. Patřily sem hlavně neinvestiční nákupy, jejichž objem meziročně snižovaly především výdaje na pořízení vakcín (-5,0 mld. Kč) či oblast státních hmotných rezerv (-5,6 mld. Kč). Na druhou stranu vysoký cenový růst zde stále prodražoval některé běžné provozní výdaje (např. u nákupů vody, paliv, energií či služeb). Mírně poklesly také běžné transfery státním fondům, zejména do oblastí zemědělství.</p>
<p>Kapitálové výdaje významně vzrostly, zejména díky realizaci Národního plánu obnovy.</p>	<p>Kapitálové výdaje SR se v 1. pololetí meziročně zvýšily o významných 16,1 % (na 79 mld. korun). Ve svižném růstu se zčásti odráží efekt slabší loňské základny (v 1. čtvrtletí 2022 hospodařil SR v režimu rozpočtového provizoria²²). Dosud bylo letos proinvestováno 38,1 % celoroční rozpočtované výše kapitálových výdajů (loni na konci pololetí 33,5 %, v roce 2022 ovšem 46,3 %). Největší objem investic směřoval tradičně na oblast dopravní infrastruktury (25,5 mld. korun), k jejich růstu ovšem přispěl zejména program Nová zelená úsporám v rámci Národního plánu obnovy (kde bylo alokováno 8,9 mld., meziročně téměř dvojnásobek) a též realizace projektů v rámci Operačního programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost 2014+ či Integrovaného regionálního operačního programu 2014+. Celkové investice se na všech výdajích SR dosud letos podílely rovnými 7 % (obdobně jako v 1. pololetí 2022), z dlouhodobého pohledu se jedná o průměrnou hodnotu. Mírně nadpoloviční objem dosud letos uvolněných investic ze SR souvisel se společnými projekty ČR a EU.</p>
<p>Podíl investic na celkových výdajích SR dosáhl průměrných 7 %.</p>	<p>Kapitálové výdaje SR se v 1. pololetí meziročně zvýšily o významných 16,1 % (na 79 mld. korun). Ve svižném růstu se zčásti odráží efekt slabší loňské základny (v 1. čtvrtletí 2022 hospodařil SR v režimu rozpočtového provizoria²²). Dosud bylo letos proinvestováno 38,1 % celoroční rozpočtované výše kapitálových výdajů (loni na konci pololetí 33,5 %, v roce 2022 ovšem 46,3 %). Největší objem investic směřoval tradičně na oblast dopravní infrastruktury (25,5 mld. korun), k jejich růstu ovšem přispěl zejména program Nová zelená úsporám v rámci Národního plánu obnovy (kde bylo alokováno 8,9 mld., meziročně téměř dvojnásobek) a též realizace projektů v rámci Operačního programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost 2014+ či Integrovaného regionálního operačního programu 2014+. Celkové investice se na všech výdajích SR dosud letos podílely rovnými 7 % (obdobně jako v 1. pololetí 2022), z dlouhodobého pohledu se jedná o průměrnou hodnotu. Mírně nadpoloviční objem dosud letos uvolněných investic ze SR souvisel se společnými projekty ČR a EU.</p>

²⁰ Rovněž červencové údaje dokládají, že potřeba této mimořádné pomoci se během letošního roku (v souvislosti s příznivým trendem vývoje cen plynu elektřiny na světových trzích) postupně snižuje. Od počátku roku bylo na kompenzacích firmám vlivem zastropování cen ze SR vyplaceno 36,4 mld. korun. Navíc výplata pomoci podnikům v energeticky náročných odvětvích se ve 2. čtvrtletí fakticky zastavila. Naopak dotace provozovatelů přenosové soustavy byly ve významně vyšší výplaceny i v červenci a v kumulaci od ledna činily již 10,1 mld. korun.

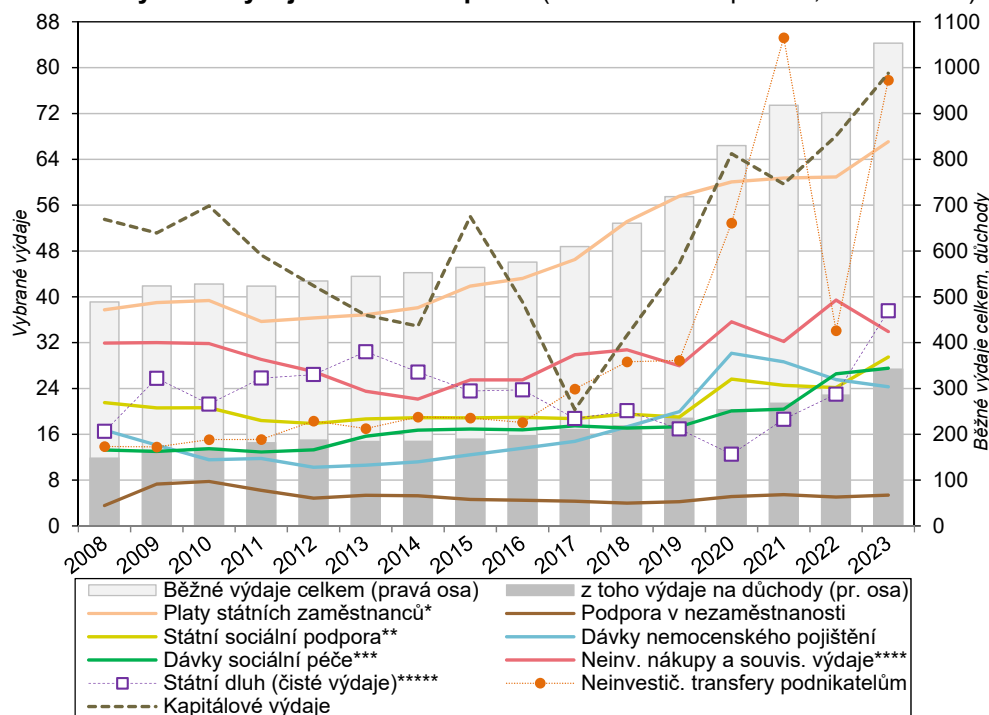
²¹ Čisté výdaje odpovídají saldu rozpočtové kapitoly Státní dluh (č. 396).

²² Úhrn měsíčních výdajů ve všech organizačních složkách státu tak mohl dosáhnout maximálně jedné dvanáctiny celkových výdajů SR stanovených dle schváleného zákona o SR z roku 2021). To vedlo na počátku roku mj. k odkladu zbytných provozních výdajů i investic.

Čistá kladná pozice ČR ve vztahu k rozpočtu EU meziročně posílila.

Česko zůstává nadále ve vztahu k rozpočtu EU v pozici čistého příjemce. V 1. pololetí 2023 obdržela ČR z rozpočtu EU 54,6 mld. korun (meziročně +13,0 %), opačným směrem putovalo 33,9 mld. korun (+4,2 %). ČR tak zatím letos obdržela o 20,8 mld. korun více, než odvedla do rozpočtu EU. Při započítání prudce rostoucích příjmů z Nástroje EU na podporu oživení (+225 %) činí celkové kladné saldo 45,6 mld. korun (druhá nejvyšší pololetní hodnota za posledních sedm let). K meziročnímu růstu příjmů přispěly podobným dílem vyšší prostředky v oblasti Strukturálních fondů, Fondu soudržnosti i na přímé platby v zemědělství. Mírně se naopak snížily prostředky na rozvoj venkova (-0,9 mld. korun).

Graf č. 18 Vybrané výdaje státního rozpočtu (kumulace za 1. pololetí, v mld. korun)

*Pokrývají výdaje na platy v organizačních složkách státu. Nezahrnují například mzdové výdaje na regionální školství.
 Zahrnuje i dávky péčovské péče. *Zahrnují dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky osobám se zdravotním postižením, příspěvek na péči dle zákona o soc. službách. Jsou zde obsaženy i dávky humanitární pomoci poskytnuté občanům Ukrajiny.
 ****Obsahují zejména výdaje na nákup služeb, materiálů, energií či ostatních služeb (například výdaje na opravy a udržování).
 ***** Odpovídá saldu rozpočtové kapitoly Státní dluh.
 Zdroj: MF ČR, MPSV

Státní dluh pokořil na konci 1. pololetí poprvé v historii hranici 3 bilionů korun.

Rostla výhradně vnitřní zadluženost, korunová hodnota vnějšího dluhu se snižovala.

Přetrvávající hluboké rozpočtové schodky spolu s plánovanými splátkami dluhu se promítaly ve vysoké výpůjční potřebě státu. Státní dluh tak na konci letošního června vystoupal na rekordních 3 044 mld. korun a meziročně se zvýšil o 337 mld. (12,4 %). Meziroční procentní tempo bylo sice obdobné jako loni na konci června, růst dluhu za samotné první letošní pololetí (+150 mld. korun) ale oproti 1. pololetí 2022 zvolnil (+242 mld.). Za navýšením dluhu proti počátku roku stála letos především emise středně a dlouhodobých státních dluhopisů²³, ve stejném období vloni k ní ale navíc významně přistupoval i zvýšený objem krátkodobých zápůjček. Především vlivem výše uvedeného došlo k razantnímu navýšení vnitřního státního dluhu (meziročně o 352 mld. korun, z toho od počátku letošního roku o 257 mld.). Naopak korunová hodnota vnějšího dluhu se meziročně mírně snížila a hlavně díky splátce krátkodobých zápůjček během 1. čtvrtletí 2023 poklesla o více než třetinu²⁴.

²³ Během 1. pololetí 2023 byly vydány korunové státní dluhopisy (se splatností nad 1 rok) ve výši 287 mld. korun (meziročně zhruba o desetinu více, ale oproti rokům 2020 i 2021 zřetelně méně). Z toho na fixně úročené dluhopisy připadalo 253 mld. korun (s průměrnou zbytkovou dobou splatnosti 8,7 let a průměrným výnosem 4,6 % p. a.). Čistá emise středně a dlouhodobých dluhopisů (po odečtení uskutečněných splátek) činila dosud letos 142 mld. korun. Hodnota veškerých domácích státních dluhopisů v oběhu (zahrnujících i státní pokladniční poukázky) vystoupala letos na konci června na 2 868 mld. korun. Z nich bylo 27,9 % v držbě nerezidentů, 65,9 % připadalo na tuzemské finanční instituce (především banky a penzijní fondy), významnější podíl vlastnily dále ještě domácnosti (3,7 %).

²⁴ Vnější zadluženost se na celkovou státní dluhu na konci letošního června podílela pouze 5,9 %.

Schodek hospodaření sektoru vládních institucí se v 1. čtvrtletí meziročně navýšil o 32 mld. korun.

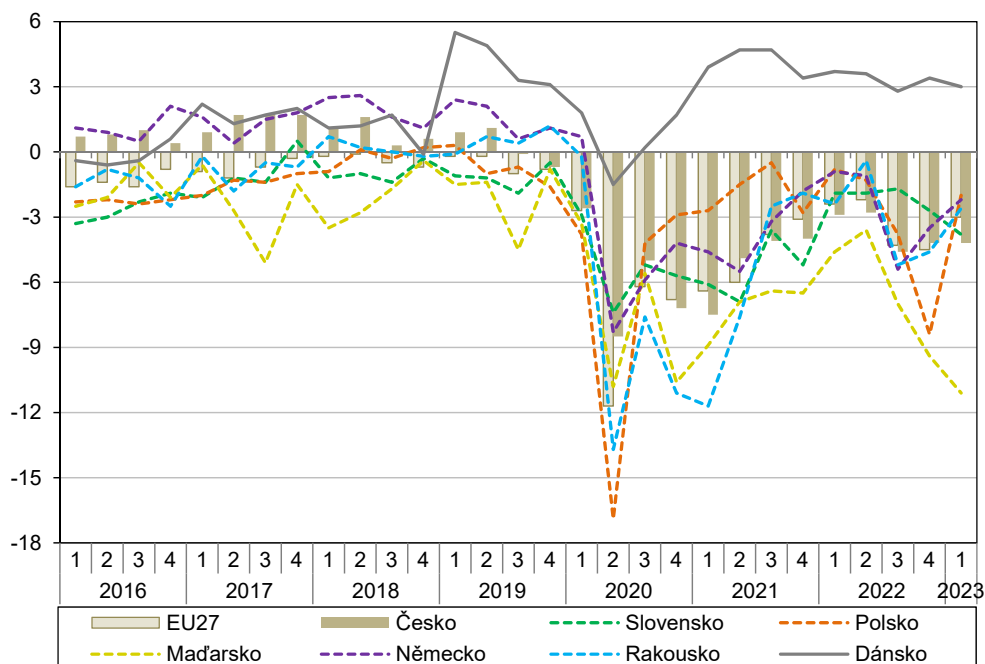
Sezónně očištěný deficit činil 4,2 % HDP, oproti 2. pololetí 2022 se zatím neprohluboval.

Růst příjmů sektoru VI byl tažen hlavně běžnými daněmi z důchodů. Nominální růst výběru daní navázaných na spotřebu zaostával za inflací.

Celý sektor vládních institucí (VI) hospodařil v 1. čtvrtletí 2023²⁵ s deficitem ve výši 100,9 mld. korun²⁶. Schodek se meziročně skoro o polovinu prohloubil a v rámci 1. čtvrtletí šlo o druhý nejvyšší deficit v novodobé historii ČR (po roce 2021, kdy vrcholila pandemie). Citelné meziroční zvýšení deficitu souviselo s růstem výdajů (na 16 %), do nichž se promítalo řešení energetické krize i další, zejména mandatorní závazky. Prohloubení schodku šlo takřka výhradně za ústředními vládními institucemi (které dosáhly deficitu 137 mld. korun), naopak místní vládní instituce vykázaly přebytek 35 mld. (meziročně vyšší o 30 mld.) a mírně kladné saldo hospodaření si udržely i zdravotní pojišťovny. Dle sezónně očištěných údajů činil schodek celého sektoru VI 4,2 % HDP, meziročně se prohloubil o 1,3 p. b., oproti druhému loňskému pololetí lze však pozorovat náznak stabilizace.

K meziročnímu růstu příjmů sektoru VI (+78,0 mld. korun) přispěly v 1. čtvrtletí nejvíce běžné daně z důchodů a jmění (+29,0 mld.), přijaté čisté sociální příspěvky (+22,4 mld.) a daně z výroby a dovozu (+14,2 mld.), které byly posílené o mimořádnou položku (daně z nadměrných zisků). Příspěvek daní navázaných na spotřebu byl slabší, neboť jejich výnos zaostával za inflací. Na růstu celkových výdajů sektoru VI (+109,9 mld. korun) se podílely zejména sociální dávky a naturální sociální transfery (+38,0 mld. korun) a též placené dotace (+30,2 mld. korun), jež zahrnovaly především kompenzace za dodávku elektřiny a plynu.). Posílil i meziroční růst mezispotřeby (+14,5 mld. korun) a náhrad zaměstnancům (+13,9 mld.). Vysoká úroveň úrokových sazeb dále ovlivňovala přírůstek placených důchodů z vlastnictví (+8,9 mld. korun). Výrazně meziročně nižší byly placené kapitálové transfery (-7,4 mld. korun).

Graf č. 19 Saldo hospodaření sektoru vládních institucí v Česku, EU a v jejich vybraných členských státech (jednotlivá čtvrtletí, sezónně očištěno, v % HDP)

Zdroj: Eurostat

Míra zadlužení sektoru VI nadále rosla.

Dluh sektoru vládních institucí v 1. čtvrtletí 2023 dosáhl 3 099,4 mld. korun a meziročně vzrostl o 415,3 mld. Míra zadlužení vládních institucí byla meziročně vyšší o 1,7 p. b. na 44,5 % HDP. K růstu relativního zadlužení přispělo 6,0 p. b. navýšení nominálního dluhu, a naopak růst HDP přispěl k poklesu 4,3 p. b.

²⁵ Údaje o hospodaření vládních institucí za 2. čtvrtletí 2023 zveřejní ČSÚ 2. října 2023, Eurostat analogicky 23. října 2023. Detailnější zhodnocení tuzemského vývoje za 1. čtvrtletí 2023 je obsaženo v publikaci *Analýza sektorových účtů*: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/analýza-čtvrtletních-sektorových-uctu-1-čtvrtletí-2023>

²⁶ Není-li uvedeno jinak, jsou údaje o hospodaření sektoru VI v ČR vyjádřeny bez sezónního očištění.